

Analyzing the Causal Relationship between Economic Stability and Economic Security in Iran

Behrouz Sadeghi Amrabadi*

Received: 12/12/2020

Accepted: 11/01/2021

Abstract

Economic security is the maintenance and promotion of the way of life of the people of a society through the provision of goods and services, as well as through internal operations and presence in international markets, hence economic security is one of the most important issues of Iran's economy today. The purpose of this study was to analyze the relationship between economic stability and economic security in Iran during time series data of the period 1357 to 1397. In this study, using a combined index of Iran's economic security is calculated based on two indicators of production and investment. The economic stability index is also calculated based on the GARCH model. This research is correlational in terms of applied purpose and descriptive research in terms of type and method. In this study, the causal relationship between the two variables was investigated using Granger causality. According to the results of Granger causality and the significance of Granger causality statistics from economic stability to economic security, it can be said that economic stability is a determining factor of economic security. Also, considering the insignificance of the probability of Granger causality statistics from economic security on economic stability, it can be said that economic security does not have Granger causality on economic stability. Also the regression results showed that the effect of economic stability on economic security in Iran is positive and significant and this suggests that increasing economic instability will reduce economic security in the country.

Keywords

Stability, Economic Security, GARCH, Composite Index, Granger Causality.

---

* Assistant Professor, Department of Economics, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.
b.sadeghi@scu.ac.ir

تحلیل ارتباط علی بین ثبات اقتصادی و امنیت اقتصادی در ایران

بهر روز صادقی عمروآبادی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۲۸

چکیده

امنیت اقتصادی عبارت است از حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات، هم از مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین‌المللی که این موضوع از مهم‌ترین مسائل روز اقتصاد ایران است. هدف مطالعه تحلیل ارتباط ثبات اقتصادی و امنیت اقتصادی در ایران با داده‌های سری زمانی طی دوره ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۷ است. در این مطالعه با استفاده از یک روش ترکیبی شاخص امنیت اقتصادی ایران مبتنی بر دو شاخص تولید و سرمایه‌گذاری محاسبه شده است. شاخص ثبات اقتصادی نیز مبتنی بر مدل GARCH محاسبه شد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر نوع و روش پژوهش توصیفی همبستگی است. در این پژوهش، رابطه علیت بین دو متغیر با استفاده از علیت گرنجر بررسی شد. با توجه به نتایج علیت گرنجر و معناداری احتمال آماره علیت گرنجر از ثبات اقتصادی بر امنیت اقتصادی، می‌توان گفت، ثبات اقتصادی عاملی تعیین‌کننده بر امنیت اقتصادی است. همچنین با توجه به غیرمعناداری احتمال آماره علیت گرنجر از امنیت اقتصادی بر ثبات اقتصادی، می‌توان گفت، امنیت اقتصادی دارای علیت گرنجر بر ثبات اقتصادی نیست. همچنین در ادامه، نتایج رگرسیون نشان داد که اثر ثبات اقتصادی بر امنیت اقتصادی در ایران مثبت و معنادار بوده و حاکی از این موضوع است که افزایش بی‌ثباتی‌های اقتصادی به کاهش امنیت اقتصادی در کشور منجر خواهد شد.

واژگان کلیدی

ثبات، امنیت اقتصادی، GARCH، شاخص ترکیبی، علیت گرنجر.

مقدمه و بیان مسئله

در حال حاضر یکی از چالش‌های اساسی اقتصاد کشور، عدم توان پیش‌بینی وضعیت اقتصادی و وجود ریسک‌ها و نااطمینانی‌های گسترده در عرصه اقتصادی است که بی‌ثباتی‌های زیادی را در سطح کلان اقتصادی ایجاد و قدرت و توان تصمیمات سرمایه‌گذاری و اقتصادی را با ضعف‌های عمده‌ای روبه‌رو کرده است. از این رو، شناخت عوامل مؤثر بر ثبات اقتصادی و اثرات آن بر سایر متغیرها در اقتصاد کشور از اهمیت بالایی برخوردار است. ثبات اقتصادی به مفهوم نبود نوسانات و تغییرات گسترده اقتصادی است که می‌تواند اثرات گسترده بر سطح کلان اقتصادی داشته باشد. اگر اقتصاد کشور دارای برنامه‌ای دقیق و شفاف و پیش‌بینی شده باشد، برای سرمایه‌گذار و فعال اقتصادی زمینه مناسبی فراهم است که می‌تواند با خیال آسوده سرمایه‌گذاری و تولید کند؛ در نتیجه، هم به سود خود فکر کند و هم منفعت و آسایش مصرف‌کننده را تأمین کند و به توسعه در بخش‌های مختلف منجر می‌شود (Lipatova & Gradusova, 2020)؛ و صادقی و عمر و آبادی و همکاران، ۱۳۹۳).

از سوی دیگر، با توجه به اهمیت توسعه پایدار و بررسی دقیق راه‌های رسیدن به آن و همچنین اهمیت امنیت اقتصادی در جهت نیل به این هدف، می‌تواند گفت، از مفاهیم و مسائل مهم اقتصاد کشور، امنیت اقتصادی است. کشورهایی که از این نعمت باارزش محروم هستند، ارزش امنیت را بیشتر از کشورهای که امنیت دارند درک می‌کنند. کشورهای جهان سوم و کمتر توسعه‌یافته و در حال توسعه برای نیل به رشد و توسعه اقتصادی و رفاه جامعه‌اشان، تلاش می‌کنند زمینه فعالیت‌ها و رقابت‌های سالم اقتصادی، اشتغال و سرمایه‌گذاری را فراهم کنند. امنیت اقتصادی به معنای به وجود آمدن محیطی امن است که در آن سرمایه‌گذاران، کشاورزان و دامداران، مبدعان و مبتکران، جویندگان کار و مشاغل، همه و همه در برابر فشارها و تهدیدهای مالی و جانی، داخلی و خارجی حفاظت شوند تا مردم و خصوصاً نیروهای فعال و مولد اقتصادی از امنیت و ثبات کشور مطمئن شوند و احساس آرامش را از دست ندهند یا حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات، هم از مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین‌المللی که موضوع امنیت اقتصادی نیز از مهم‌ترین مسائل روز اقتصاد

ایران است. امنیت اقتصادی از عوامل مهم اقتصادی و سیاسی کشور است که می‌تواند متأثر از عوامل داخلی و خارجی باشد (محبوبی و همکاران، ۱۳۸۹؛ صادقی عمروآبادی و شهبازی، ۱۳۹۹؛ Uktamov, 2020) و بررسی عوامل مؤثر بر آن می‌تواند در کمک به توسعه کشور مؤثر باشد. تمام فعالان اقتصادی قبل از هر موضوعی به محیطی امن برای اجرای برنامه‌های خود نیاز دارند. از لحاظ نظری، محیط امن اقتصادی و سیاسی، یکی از مهم‌ترین عوامل رشد سرمایه‌گذاری و توسعه اقتصادی و سیاسی است. با توجه به ارتباط دوسویه امنیت و ثبات، در این مطالعه به بررسی علیت بین دو متغیر مهم امنیت اقتصادی و ثبات اقتصادی در اقتصاد ایران طی دوره زمانی ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۷ پرداخته می‌شود.

۱. ادبیات و پیشینه تحقیق

۱-۱. ثبات اقتصادی

ثبات اقتصادی از کلمه ثبات^۱ به معنای پایداری و پایایی و اصطلاح ثبات اقتصادی^۲ به معنای اتخاذ تدابیر پولی و مالی اقتصادی برای دوری از انقباض یا تورم آشکار در اقتصاد است (فرهنگ، ۱۳۷۱). ثبات اقتصادی در دو بخش فردی و جمعی قابل طرح است. از منظر فردی به معنای فراهم شدن مایحتاج زندگی فردی است و در سطح جامعه وضعیتی است که واحدهای تولیدی بدون نگرانی در مورد نوسانات اقتصادی بتوانند برای فعالیت‌های تولیدی خود برنامه‌ریزی کنند. ثبات اقتصادی از مباحث کلیدی و از شرایط اساسی پیشرفت هر کشور است، زیرا بدون تحقق این شرط افق آینده برای سرمایه‌گذاری و تولید روشن نیست و برنامه‌ریزی برای فعالیت اقتصادی سودآور با مشکل روبه‌رو می‌شود. با ثبات اقتصادی شرایط پایداری وجود دارد که افراد جامعه نسبت به تأمین نیازهای ضروری آینده خود و تولیدکننده نسبت به سودآوری فعالیت اقتصادی‌اش، نگران نوسان‌های اقتصادی نیست. در واقع، ثبات اقتصادی را می‌توان وضعیتی در نظر گرفت که نهادهای کارآمد مالی، اداری، قضایی و اجتماعی در کنار قوانین و مقررات دقیق و شفاف و به همراه سیاست‌گذاری مناسب دولت، زمینه لازم را برای رشد پایدار اقتصادی، توسعه سرمایه‌گذاری و همچنین کاهش نگرانی، ریسک و نااطمینانی نسبت به وضعیت

1. Stability

2. Economic Stabilization

آینده را تا سطح قابل تحمل برای عواملان اقتصادی فراهم کند. مهم‌ترین ویژگی‌های ثبات اقتصادی در سطح کلان را می‌توان ثبات قوانین، مقررات و تصمیم‌گیری‌های بخش‌های اقتصادی، ثبات باورها و ارزش‌هایی که موردقبول جامعه هستند، رشد تولید ملی در سطحی متناسب با توسعه کشور، ثبات قیمت‌ها، تثبیت اشتغال، ثبات بازار ارز و تراز بودجه دانست (خلیلیان اشکذری، ۱۳۹۵).

۲-۱. امنیت اقتصادی

مرور ادبیات مربوط به رشد اقتصادی حاکی از آن است که یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رشد اقتصادی، ثبات اقتصاد کلان است، به نحوی که امروزه اقتصاددانان پذیرفته‌اند که ثبات اقتصادی یک شرط لازم برای رشد اقتصادی بالاست و بی‌ثباتی اقتصادی یکی از عوامل مهمی است که افق‌های رشد اقتصادی را محدود می‌سازد (دهقان منشادی و پوررحیم، ۱۳۹۲). امنیت اقتصادی زیربنا و بستر مناسب توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور است و بدون دستیابی به آن ارکان مهم توسعه اقتصادی، یعنی سرمایه‌گذاری، تولید، اشتغال، صادرات و نظایر آن با ظرفیت کامل و با بهره‌وری بالا تحقق نمی‌یابند. بر اثر ناامنی اقتصادی حجم اقتصاد زیرزمینی افزایش و میزان سرمایه‌گذاری در اقتصاد کاهش می‌یابد که این پدیده بر پایه‌های مالیاتی اثر منفی دارد و باعث کاهش درآمدهای مالیاتی دولت می‌شود (سلمانی بی‌شک، امیر شاهی‌پوری دولت‌آباد و باستان، ۱۳۹۳). در تعریف امنیت اقتصادی اینکه سیستم‌های اقتصادی تا چه حد موفق به حفاظت مردم در برابر فشارهایی که خارج از کنترل آنهاست کنند، یک معیار بنیادین است. گرچه سیستم ممکن است در این زمینه با تأسیس دولت رفاهی یا با پیشگیری و مبارزه با علل پدیدآورنده حوادث و فشارها به پاسخگویی بپردازد، اما آنچه تحت عنوان امنیت اقتصادی قابل‌بحث بوده در دو جنبه امنیت اقتصادی برای کل کشور و نظام اقتصادی (سطح کلان) و امنیت اقتصادی فردی (سطح خرد) قابل‌بررسی است. امنیت اقتصادی را عبارت از «میزان حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات، هم از مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین‌المللی» تعریف کرده‌اند (ماندل، ۱۳۷۷). در نگاهی دیگر، امنیت اقتصادی، یعنی

وضعیتی که در آن واحدهای تولیدی بتوانند بدون نگرانی از خطرهای محیطی، دست به برنامه‌ریزی بلندمدت بزنند. در تعریفی دیگر «فراهم کردن یک فضای حقوقی، اجتماعی و سیاسی که در چهارچوب آن طرح‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اقتصادی بتوانند از آغاز اجرا تا مرحله بهره‌برداری و از مرحله بهره‌برداری تا پایان کار به‌دوراز اخلاص‌ها و آشفتگی‌های بیرونی عمل کنند»، به امنیت اقتصادی تعبیر شده است. در این تعریف، علاوه بر عوامل درونی، بر عوامل بیرونی (شامل حقوقی، سیاسی و اجتماعی) نیز تأکید شده است (برگستر، ۱۳۸۷). هر تولیدی در اقتصاد با هر میزان بازده تولیدی، مستلزم سرمایه‌گذاری قبلی است و هر سرمایه‌گذاری از ابتدا نیازمند تأمین امنیت سرمایه از بدو سرمایه‌گذاری تا سال‌های رسیدن به مرحله بازده آن است؛ به‌عبارت‌دیگر، شرط لازم برای تحقق سرمایه‌گذاری، تأمین امنیت تمام شئون مرتبط با آن است. در واقع، تولید، توسعه و رشد اقتصادی تنها پس از طی این مرحله صورت می‌پذیرد. با توجه به تعریف وسیع سرمایه‌گذاری، بستری که در آن سرمایه‌گذاری اتفاق می‌افتد عملاً در نوع سرمایه‌گذاری تأثیر می‌گذارد و جهت آن را به پیروی از شرایط اقتصادی تغییر می‌دهد. از این‌رو، وجود امنیت اقتصادی اثرات گسترده‌ای بر سرمایه‌گذاری خواهد داشت (Balana et al, 2020). چنانچه بستر اقتصادی موجود و چشم‌انداز آینده حاکی از تثبیت اقتصادی - سیاسی باشد، برای سرمایه‌گذاری بلندمدت تقویت می‌شود و در شرایط عکس این وضعیت، حتی در شرایطی که فرار سرمایه به خارج از مرزها روی ندهد، عملاً سرمایه در جهت نوع خدماتی، معاملاتی و احتکاری سوق می‌یابد که در این نوع سرمایه‌گذاری می‌توان در مدت‌زمان کوتاه اصل و سود سرمایه را به دارایی‌های نقدی تبدیل کرد. هرچه میزان ریسک افزایش یابد، سرمایه‌گذاری به سمت سرمایه‌گذاری با سوددهی بالا گرایش پیدا می‌کند تا از طریق میزان ریسک اضافی توجیه شود. عوامل مؤثر در ریسک ملی به چهار دسته کلی شامل ریسک سیاسی، ریسک سیاست‌گذاری اقتصادی، ریسک ساختار اقتصادی و ریسک نقدینگی تقسیم می‌شوند: اول - ریسک سیاسی: ریسک سیاسی از نظر وزنی ۲۲ درصد ریسک ملی را تعیین می‌کند و ۱۱ عامل مختلف در زیر دو عنوان کلی ثبات سیاسی و کارآیی سیاسی تقسیم می‌شوند. این نوع ریسک نشان‌دهنده میزان قدرت و ثبات سیاسی در سطح ملی و بین‌المللی، در زمینه پدیده‌هایی مانند جنگ، ناآرامی‌های

اجتماعی، فساد، جرم و جنایت و... است. دوم - مخاطرات سیاست‌گذاری اقتصادی: این نوع ریسک از نظر وزنی ۲۸ درصد ریسک ملی را دربر می‌گیرد که بیشترین سهم در تعریف ریسک ملی به‌شمار می‌رود. این ریسک نشان‌دهنده کیفیت و ثبات سیاست‌های اقتصادی است که در قالب ۲۷ عامل مختلف در پنج زیرگروه شامل سیاست‌های پولی، مالی، ارزی، تجاری و مقرراتی ارزیابی می‌شود. سوم - مخاطرات ساختار اقتصادی: این نوع ریسک از نظر وزنی ۲۷ درصد ریسک ملی را به خود اختصاص می‌دهد. ریسک ساختار اقتصادی، قدرت پرداخت بدهی ملی به خارجی‌ها را می‌سنجد. چهارم - مخاطرات نقدینگی: این نوع ریسک ۲۳ درصد از ریسک ملی را به خود اختصاص داده است. این ریسک، عدم تعادل بالقوه میان منابع و تعهداتی را که می‌تواند نهادها و بازارهای مالی را آشفته سازد، ارزیابی می‌کند.

۱-۳. ارتباط بین ثبات اقتصادی و امنیت اقتصادی

ده سرچشمه افول امنیت اقتصادی عبارت‌اند از: ۱. شکاف عملکرد اقتصادی: این معیار، فاصله انتظارات اقتصادی مردم را از واقعیات اقتصادی موجود در جامعه اندازه می‌گیرد که نوسانات اقتصادی در این مسیر تعیین‌کننده است. ۲. ثبات حکومت: کارایی دولت فعلی بر مبنای میزان ثبات حکومت، احتمال ماندگاری ثمربخش حاکمیت و تداوم سیاست‌های آن را در صورت فوت یا برکناری رهبران حاضر منعکس می‌کند که بی‌ثباتی‌های سیاسی و اقتصادی در این مهم نیز تأثیرگذار است. ۳. تنش‌های قومی. ۵. فساد مالی. ۴. کیفیت نظام اداری: برخوردهای سیاسی و جناحی در نظام اداری، معادل ناامنی اقتصادی است. ۵. ترور و خشونت سیاسی. ۶. حقوق سیاسی. ۷. آزادی‌های مدنی. ۸. حاکمیت قانون: امنیت اقتصادی در کشورهایی که دارای سنت نظام و قانون مستحکم و ریشه‌دار، نهادهای سیاسی بی‌عیب و نقص، نظام قضایی و تدارک برای واگذاری منظم قدرت هستند، بیشتر است. ۹. عدم تعهد دولت به قراردادهای نوسانات اقتصادی زیادی از این مورد به‌وجود می‌آید که می‌تواند امنیت اقتصادی را مخدوش کند. ۱۰. جنگ داخلی (بوزان، ۱۳۷۸؛ Gill, 1988). در ادامه ارتباط بین ثبات اقتصادی و امنیت اقتصادی را می‌توان در نظریه‌های زیر جستجو کرد:

۱-۳-۱. واقع‌گرایی^۱

با انتشار بحران بزرگ در سال ۱۹۳۹، رئالیسم (واقع‌گرایی) کلاسیک رسمیت یافت (Elman, 2008). با کمی فاصله گرفتن از تفکر هابزی و ماکیاولی درباره تمایل ذاتی بشریت به قدرت و طبیعت معیوب، کار^۲ معتقد است که عدم امنیت در جهان به دلیل تفاوت مواهب منابع و ساختارهای دولتی، ایدئولوژی‌های متناقض و تلاش برای قدرت برخی از رهبران خاص است (Walt, 2010). در اندیشه واقع‌گرایی، برخی مضامین مشترک در رابطه با امنیت ملی و اقتصادی ظاهر می‌شوند. مسائل بین مناطق، ترس و تهدید از خشونت از سوی کشورهای دشمن و تمرکز بر جنبه‌های نظامی و درگیری امنیتی و مسائل مالکیت اقتصادی که همه عواملی است که یک کشور برای حفظ خود و امنیت خود، امنیت مرزها، منابع و مردم آن نیاز به پاسخگویی دارد. به‌رغم اینکه «امنیت» اصطلاحی است که بیشتر از قبل از جنگ جهانی دوم استفاده می‌شود، «امنیت ملی» مترادف با «امنیت» تلقی می‌شود، زیرا نظریه واقع‌گرایانه اساساً بر کشور ملی متمرکز است (Singh & Nunes, 2016). علاوه بر این، قبل از رشد سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل که استراتژیست‌ها و سیاست‌گذاران فقط در سطح ملی به‌کار گرفته می‌شدند و وظایف آنها از نظر امنیتی بسیار مهم بود، این عقیده را تقویت می‌کرد که امنیت باید عمدتاً از دیدگاه ملی در نظر گرفته شود. امنیت اقتصادی نیز در این دیدگاه با توجه به مواهب طبیعی و مزیت‌های اقتصادی و نسبی بخش اقتصادی مطرح می‌شود. در این مسیر دولت می‌تواند با دخالت و حمایت از بخش خصوصی به حفظ ثبات اقتصادی بپردازد.

۱-۳-۲. آزادی‌خواهی (لیبرالیسم)^۳

علاوه بر واقع‌گرایی، سایر مکاتب فکری نیز به بحث در مورد امنیت ملی و اقتصادی و ارتباط آن با عوامل اقتصادی پرداخته‌اند. با تأسیس سازمان ملل، لیبرالیسم به‌عنوان یک مکتب فکری - اساساً با الهام از نوشته‌های فلسفی امانوئل کانت - در روابط بین‌الملل و

1. Realism

2. Carr

3. Liberalism

گفتمان سیاسی در چهارچوب روابط بین‌الملل و سیاست شروع به مطرح شدن کرد (Navari, 2008). لیبرالیسم بیشتر نگران نقش سازمان‌های بین‌المللی و مزایای همکاری بین‌المللی است که غالباً یا حداقل با همکاری اقتصادی، دارای انگیزه هستند، برای مثال، از طریق تجارت بین‌المللی همراه است (Baylis et al., 2017). این نوع تفکر آزادی اقتصادی و وجود حداقل‌های محدودیت در بازار و ثبات اقتصادی از طریق سازوکار بازار را مطرح می‌کند که در نهایت، امنیت اقتصادی و ملی را طرح می‌کند. براساس دیدگاه لیبرال، مردم باید بتوانند تصمیم خود را بگیرند به شرطی که آزادی دیگری را خدشه‌دار نکنند (Owen, 1994) محقق حقوقی هلندی، هوگو گروتیوس^۱، بر این عقیده است که افراد از حقوق برخوردار هستند، به‌ویژه در مورد مالکیت کالاهای فیزیکی مانند زمین و املاک، تأکید می‌کند (Miller, 2014). از این‌رو، مسائل حفاظت از مالکیت خصوصی برای حفظ امنیت اقتصادی مطرح می‌شود.

۱-۳-۳. ساختارگرایی^۲

تحولات عمده اخیر در اقتصاد سیاسی و ادبیات مطالعات امنیتی و اقتصادی شامل اهمیت فزاینده رویکرد ساختارگرایی است که نظریه‌های ساخت‌گرایی اجتماعی را در زمینه مطالعات امنیتی اعمال می‌کند. این رویکرد طرفدار این است که امنیت ملی و اقتصادی باید به‌عنوان یک پدیده ساخته‌شده در جامعه تصور شود که به‌موجب آن تهدیدها به دلیل جنبه‌های اجتماعی به‌وجود می‌آیند (مانند هویت، هنجارها و فرهنگ) به‌جای اینکه براساس برخی مجموعه‌های انتزاعی معیارهای امنیتی تعریف شود (McDonald, 2008). ساختارگرایی متصور است که هویت و عملکرد بازیگران اصلی در سیاست با هنجارهایی تعریف و هدایت می‌شود. این رویکرد «سیستمی» بر تعاملات دولت‌ها و جامعه متمرکز است. سایر رویکردهای ساختارگرایی تأکید بیشتری بر عوامل داخلی شکل‌دهنده نتایج امنیتی دارند، مانند مفهوم کاتزنشتاین^۳ درباره نقش هویت داخلی، هنجارها و فرهنگ در ساخت منافع امنیت ملی و اقتصادی، اگرچه، مانند وندت^۴، این رویکرد در نهایت، تمرکز

1. Hugo Grotius

2. Constructivism

3. Katzenstein's Notion

4. Wendt

خود را بر دولت به عنوان بازیگر اصلی امنیت ملی و اقتصادی می‌گذارد (Karacasulu & Uzgören, 2047). اندیشه ساختارگرایی عمدتاً در یکی از دو زمینه قرار می‌گیرد: «ساختارگرایی متعارف» (از جمله وندت) که نقش هنجارها و هویت را در شکل‌دهی به سیستم سیاسی و نتایج آن کاوش می‌کند و عوامل محرکه تصمیمات خاص و مسیرهای عملی را کشف می‌کند و «ساختارگرایی انتقادی» که روش‌های ساخت ادراک تهدید و هدف امنیت را با تأکید بر زبان و گفتمان بررسی می‌کند (Adler, 2005). در این زمینه، بین نظریه ساختارگرایی و نظریه انتقادی در زمینه مطالعات امنیتی هم‌پوشانی قابل توجهی وجود دارد.

۱-۳-۴. نظریه انتقادی^۱

نظریه انتقادی که مفهومی نزدیک به ساختارگرایی است، به عنوان یک چهارچوب نظری عمده در دوران پس از جنگ سرد ظاهر شد (Olivares, 2018). این نظریه، محدودیت‌های تفسیر قبلی امنیت را با تشخیص اینکه امنیت برای بازیگران مختلف معانی مختلفی دارد، مطرح می‌کند (Bilgin, 2008) و این محاسبات سنتی از امنیت مرکز را به چالش می‌کشد (Olivares, 2018). به طور سنتی، مطالعات امنیتی تهدیدها را از منظر عینی مورد بررسی قرار داده‌اند، اما هدف از رویکردهای مهم این است که چرا اولویت‌های خاصی را به گونه‌ای متفاوت اولویت‌بندی می‌کنند (فیرک^۲، ۲۰۱۷). اساساً، نظریه پردازان مهم می‌فهمند که «امنیت» به عنوان یک کلمه یا ایده به خودی خود خالی است، از آنجاکه معنای آن با زمینه‌ای که در آن استفاده شده است تعریف می‌شود. نظریه انتقادی طیف وسیعی از دیدگاه‌ها را مانند نظریه فمینیستی، پسا ساختارگرایی و پسااستعمار^۳ شامل می‌شود (Collective, 2006). دو مکتب برجسته فکری در نظریه انتقادی، مدرسه ولزی (ابریستویث) و مکتب کپنهاگ هستند. مکتب کپنهاگ با استفاده از نظریه ساختارگرایی، امنیت را به عنوان یک پدیده ساخته شده در جامعه کاوش می‌کند و معرفی مفهوم «امنیت»، یعنی عملکرد بازیگران دولتی که موضوعات سیاست داخلی را به موضوعاتی از سیاست‌های عالی تبدیل می‌کنند که بر سطح ملی تأثیر می‌گذارند

1. Critical Theory

2. Fierke

3. Feminist Theory, Poststructuralism and Post-colonialism

و در نتیجه آنها را به موضوعات امنیت ملی و اقتصادی تبدیل می‌کنند (Romaniuk, 2018). در امنیت: چهارچوبی جدید برای تجزیه و تحلیل، یکی از متون اساسی که دیدگاه‌های مکتب کپنهاگ را تشریح می‌کند، بوزان، واور و وایلد^۱ پیشنهاد می‌کنند که هدف مرجع امنیت باید فراتر از کشور گسترش یابد و اینکه تعریف امنیت باید گسترش یابد تا ابعاد جدیدی مانند اجتماعی را مطرح کند (Buzan et al., 1998). همچنین امنیت زیست‌محیطی و اقتصادی مدرسه ولز در مورد تعریف وسیع‌تری از امنیت استدلال می‌کند. باین‌حال، به‌جای مفهوم امنیت اجتماعی مدرسه کپنهاگ، مدرسه ولز بر رهایی انسان متمرکز است و فرد را به‌عنوان هدف مرجع می‌داند و دولت به‌عنوان وسیله‌ای برای تأمین این امنیت است (Hama, 2017).

۱-۳-۵. اقتصاد سیاسی انتقادی^۲

اقتصاد سیاسی انتقادی نظریه‌ای است که در بحث دانشگاهی پیرامون تلاقی مطالعات اقتصادی و امنیتی برجسته شده است. CPE ممکن است یک حوزه نظریه انتقادی در نظر گرفته شود، اما خارج از محدوده سنتی مطالعات امنیتی انتقادی است. پیش‌فرض اساسی CPE قانون اساسی متقابل حوزه اقتصادی و سیاسی و تهدیدهای امنیتی ناشی از تقسیم نابرابر قدرت و رفاه است (Van Apeldoorn and Horn, 2018). در این چهارچوب مفهومی، نظریه‌پردازان CPE خطرات (از نظر علمی و سیاستی) درمان اقتصاد و امنیت ملی و اقتصادی را به‌عنوان زمینه‌های جداگانه برجسته می‌کنند (Strange, 1970). سوزان استرنج، متفکر اولیه CPE، امنیت را به‌عنوان یکی از چهار ساختار قدرت «متمايز، اما مرتبط» در اقتصاد سیاسی می‌داند. وی این ساختار امنیتی را به‌عنوان چهارچوبی از قدرت که از طریق تأمین امنیت (از خطرات رایج مانند خشونت) برای مردم ایجاد می‌شود، تعریف کرد (May, 2008). آنها از این تأمین امنیت، قدرت بیشتری را نسبت به کسانی که از آنها محافظت می‌کنند، به‌دست می‌آورند. در این رابطه، قدرت ساختاری در اختیار نهادی است که مسئول تأمین امنیت است (که به‌طور سنتی به‌عنوان دولت ملی شناخته می‌شود). پیشنهاد اصلی نظریه CPE این است که قدرت ساختاری کشورها با ادغام اقتصادهای ملی در اقتصاد جهانی شده و در نتیجه،

1. Buzan, Waever & Wilde

2. Critical Political Economy (CPE)

قدرت به بازیگران غیردولتی مانند شرکت‌های فراملیتی تبدیل شده است. CPE درک سنتی تهدیدهای امنیت ملی را به چالش می‌کشد که در درجه اول از بازیگران مخرب ناشی می‌شود - مانند سایر کشورها - و همچنین شرکت‌های خصوصی را به‌عنوان تأمین‌کننده و تهدیدهای احتمالی برای امنیت ملی و اقتصادی در نظر می‌گیرد. تار شدن خطوط در زمینه امنیت ملی بین دولتی و خصوصی و تأثیر شرکت‌های بزرگ و توسط به‌عنوان «حاکمیت شرکتی امنیت ملی» نامیده می‌شود (Zeniewski, 2019). این موضوع به برون‌سپاری کارکردهای امنیت ملی و اقتصادی یک کشور به بازیگران خصوصی منجر و موجب می‌شود که اتاق‌های هیأت مدیره شرکت‌ها بی‌سروصدا تبدیل به «ابزار دفاع ملی و اقتصادی» شوند (Serni & Prichart, 2017).

۴-۱. پیشینه پژوهش

زارعشاهی (۱۳۷۹)، در مطالعه خود با عنوان «بی‌ثباتی سیاسی و امنیت اقتصادی و تأثیر آن بر عوامل تولید در ایران» به رابطه بین ثبات سیاسی و امنیت اقتصادی اشاره دارد و اینکه وجود ثبات سیاسی مقدمه ضروری برای نیل به امنیت اقتصادی است. برای تبیین این ارتباط و کاربردی کردن آن، مؤلف از اصطلاح «ریسک ملی» استفاده می‌کند که چهار گونه ریسک (سیاسی، سیاست‌گذاری اقتصادی، ساختار اقتصادی و نقدینگی) را شامل می‌شود. تحلیل آمارهای مربوط به شاخص‌های چهارگانه فوق در گستره جهانی حکایت از بالا بودن رقم ریسک ملی در جمهوری اسلامی ایران دارد که این، به‌نوبه خود بر کاهش ضریب امنیت اقتصادی دلالت دارد. مؤلف در پایان به ارائه راهکارهایی همت می‌گمارد که گمان می‌رود بتوانند در کاهش ریسک ملی مؤثر باشند. محور اصلی این راهکارها که در بحث «ریسک ملی» ریشه دارند، اتخاذ سیاست‌هایی در حوزه سیاست و اقتصاد را شامل می‌شود که به‌نحوی به حاکمیت قانون، اصلاح نظام نقدینگی و گردش سرمایه در کشور و بالاخره نوع اعمال حاکمیت، منجر می‌شود.

دهقان منشادی و پوررحیم (۱۳۹۲)، در مطالعه‌ای با عنوان «رابطه بین بی‌ثباتی اقتصاد کلان و رشد اقتصادی در ایران»، به بررسی نقش بی‌ثباتی اقتصاد کلان بر رشد اقتصادی ایران می‌پردازند. ارزیابی نتایج به‌دست‌آمده از برآورد مدل به روش VAR نشان می‌دهد

که یک رابطه بلندمدت بین شاخص بی‌ثباتی اقتصاد کلان و رشد اقتصادی در ایران وجود دارد، به نحوی که بی‌ثباتی اقتصاد کلان در ایران به‌عنوان یک مانع جدی برای رشد واقعی و استمرار آن عمل می‌کند، از این رو، پایدارسازی اقتصاد کلان یک گام مؤثر در راستای دسترسی به نرخ رشد اقتصادی بالا و مستمر در اقتصاد ایران است.

سلمانی بی‌شک و همکاران (۱۳۹۳)، در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی اثرات درآمد مالیاتی و امنیت اقتصادی در ایران» بیان می‌کنند که امروزه نقش نظام مالیاتی بر مبنای ۳ هدف عمده سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بنانهاده شده است که علاوه بر نقش نظام مالیاتی به‌عنوان روش درآمدزا برای دولت بزرگ‌ترین وظیفه آن دفاع از امنیت اقتصادی فعالان اقتصادی است. این مطالعه رابطه علی بین درآمدهای مالیاتی و امنیت اقتصادی را در ایران طی دوره ۱۳۹۰-۱۳۵۵ براساس آزمون علیت تودا و یاماموتو مورد بررسی قرار داده است. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از این موضوع است که در ایران رابطه علی یک‌سویه بین نسبت درآمدهای مالیاتی به GDP و امنیت اقتصادی وجود دارد. سلامت و امنیت اقتصادی کشور منوط به ایجاد ساختار درآمدی و مالیاتی سالم است با استقرار نظام مالیاتی قوی و ایجاد بسترهای فرهنگی مناسب و ترغیب مردم به پرداخت مالیات می‌توان انتظار تشکیل ساختار اقتصادی قوی را در کشور داشت، بنابراین، با توجه به پایین بودن نسبت درآمدهای مالیاتی به GDP در کشور و رابطه علی یک‌طرفه بین این متغیر و امنیت اقتصادی نظام مالیاتی نیازمند بازنگری اساسی است تا امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری در کشور تأمین شود و به‌تبع آن، درآمدهای مالیاتی نیز افزایش یابد.

رسولی و فرزین‌وش (۱۳۹۴)، در مطالعه خود با عنوان «تبیین رابطه بین آزادی و امنیت اقتصادی با تشکیل سرمایه»، هدف پژوهش را تبیین رابطه بین امنیت اقتصادی و آزادی اقتصادی بر تشکیل سرمایه در اقتصاد کشورهای در حال توسعه و کشورهای نوظهور می‌دانند. نتایج نشان می‌دهد که امنیت اقتصادی و آزادی اقتصادی اثر معناداری بر تشکیل سرمایه در اقتصاد کشورهای در حال توسعه و کشورهای نوظهور دارد. به‌علاوه، در دو گروه از کشورهای مورد مطالعه مشاهدات حاکی از تفاوت نوع تأثیرگذاری متغیرهای یادشده در روند تشکیل سرمایه در اقتصاد است. در کشورهای نوظهور امنیت و ثبات اقتصادی در کنار آزادی اقتصادی، علاوه بر متغیرهای رشد اقتصادی و نرخ بهره، تأثیر معنادار و مثبتی روی تشکیل

سرمایه در این کشورها دارد. این در حالی است که در کشورهای در حال توسعه اثر متغیر کیفی امنیت اقتصادی معنادار و مهم‌تر از آزادی اقتصادی است. بدین معنی که وجود امنیت اقتصادی و تأمین آن تأثیر بزرگ‌تر و مهم‌تری نسبت به متغیر آزادی اقتصادی دارد.

خلیلیان اشکذری (۱۳۹۵)، در مطالعه‌ای با عنوان «ثبات اقتصادی کشور در گرو تحقق اقتصاد مقاومتی» بیان می‌کند، از آنجا که اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است درون‌زا و برون‌نگر که با استفاده از نیروها، منابع، استعدادها داخلی و مردمی مسیر رشد اقتصادی و پیشرفت جامعه را می‌پیماید، بنابراین، قادر است ثبات اقتصادی کشور را در بالاترین سطح تأمین کند، اما اگر اقتصاد کشور به جای برون‌نگر، برون‌گرا بود، نوسان‌های اقتصاد جهانی از یک‌سو و نقشه‌ها و توطئه‌های دشمنان از سوی دیگر، ثبات اقتصاد کشور در سطح کلان را از بین می‌برد و اقتصاد کشور با تکانه‌های خارجی دچار آسیب یا بحران می‌شود. در این مقاله تلاش می‌شود با توجه به ویژگی‌های یک اقتصاد باثبات در سطح کلان و مهم‌ترین راهبردها و الزامات اقتصاد مقاومتی، رابطه این دو با یکدیگر بررسی و اثبات شود که در شرایط موجود کشور تنها با تحقق اقتصاد مقاومتی می‌توان به ثبات اقتصادی دست یافت.

مارک و همکاران^۱ (۲۰۱۵)، در مطالعه خود با عنوان «چالش‌های ثبات و امنیت در غرب آفریقا» به دنبال بررسی انتقادی چالش‌های شکنندگی ثبات و امنیت در آفریقای غربی، همراه با عوامل انعطاف‌پذیری هستند. این تحقیق به دنبال بررسی عوامل اصلی درگیری و خشونت و نحوه تأثیر آنها بر کشورهای منطقه همراه با تهدیدها و چالش‌های کشورهای نوظهور که شامل چالش ورود جوانان -مهاجرت- است. عدم تعادل منطقه‌ای باعث شکنندگی نهادهای سیاسی و مدیریت رقابت بر سر قدرت و امنیت است. زمینه این کتاب چگونگی ارتباطات منطقه‌ای، تحت نظارت سازمان منطقه‌ای ECOWAS از نظر پرداختن به چالش‌های منطقه‌ای در قاره به‌عنوان یک پیشگام شناخته شده است. سرانجام، از دانش و یافته‌های مجموعه مقالات پیشین که توسط متخصصان برجسته نوشته شده است، استفاده می‌کند و دیدگاه دانشگاهیان را توسعه می‌دهد.

---

1. Marc et al.

گوسو و همکاران^۱ (۲۰۱۶)، در مطالعه خود با عنوان «تمرکز استراتژیک به عنوان ابزاری برای اطمینان از ثبات اقتصادی و امنیت شرکت‌های غیرمالی به عنوان سیستم‌های اقتصادی اجتماعی در اقتصاد مدرن روسیه» بیان می‌کنند که این مطالعه براساس روش آماری است که قادر به نشان دادن روند منفی در توسعه شرکت‌های غیرمالی در وضعیت اقتصادی فعلی روسیه بوده که این روند یک عامل بی‌ثبات‌کننده ثبات اجتماعی و اقتصادی است. روش شبیه‌سازی ساختاری و منطقی برای توسعه یک مدل ساختاری - منطقی از ثبات اقتصادی بلندمدت شرکت‌های غیرمالی به عنوان سیستم‌های اقتصادی - اجتماعی به کاررفته است. تمرکز استراتژیک سیستم‌های اقتصادی - اجتماعی به عنوان یک گروه هدف خاص مشخص می‌شود که امکان ارزیابی تغییرات ثبات اقتصادی سیستم را فراهم می‌کند؛ بنابراین، می‌توان گفت، تمرکز استراتژیک شاخص معیارهای کمی و کیفی عملکرد سیستم‌های اقتصادی - اجتماعی است. این ایده نویسندگان را قادر می‌سازد تا منطق ساختاری پیچیده‌ای «الگوی ثبات اقتصادی و امنیت شرکت‌های غیرمالی به عنوان سیستم‌های اقتصادی - اجتماعی» ایجاد کنند. روش نظارت و ارزیابی ثبات اقتصادی و امنیت سیستم‌های اجتماعی - اقتصادی، پایه و اساس این مدل ساختاری - منطقی است. چنین رویکردی به نویسندگان این امکان را می‌دهد تا تشخیص دهند که آیا اهداف استراتژیک فعلی سیستم اقتصادی - اجتماعی محقق شده است یا خیر. یافته‌ها برای تشکیل مفاهیم مفهومی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت؛ بنابراین، این مفهوم می‌تواند برای توسعه پایش و تکنیک‌های مدیریت ثبات اقتصادی با توجه به جنبه استراتژیک عملکرد سیستم‌های اقتصادی - اجتماعی در شرایط مدرن مورد استفاده قرار گیرد.

شردان و آنسونگ^۲ (۲۰۱۶)، در مطالعه خود با عنوان «سواد مالی برای توانایی مالی: ایجاد ثبات و امنیت مالی» بیان می‌کنند دنیایی که به طور فزاینده‌ای مالی می‌شود، مردم مجبورند در طول زندگی خود محاسبات و تصمیمات مالی پیچیده‌تری بگیرند. این واقعیت به درخواست بهبود سواد مالی و رفتار مالی منجر شده است، در واقع تصمیم‌گیری بهینه مالی خانوار و استفاده از محصولات و خدمات اصلی مالی می‌تواند کمک‌کننده

---

1. Gusev et al.

2. Sherraden & Ansong

باشد. این مطالعه پیشنهاد می‌کند جامعه نیز موظف است محصولات اقتصادی، خدمات و سیاست‌های عمومی را به روش‌هایی که به نفع کسانی که در پایین طبقات اقتصادی هستند ارائه نماید. این مفهوم در یک ایده‌پردازی جایگزین از توانایی مالی تجسم یافته است. توانایی مالی یک ایده فردی و ساختاری است که توانایی عمل افراد را با فرصت عمل آنها ترکیب می‌کند. از این منظر، توانایی مالی در فرد وجود ندارد، بلکه بیشتر در رابطه بین فرد و نهادهای اجتماعی است. این مطالعه مفهوم‌سازی توانایی مالی، اندازه‌گیری آن و شواهد در حال رشد از اقتصادهای توسعه یافته و کمتر توسعه یافته را بررسی می‌کند. لپیانتوا و گرادوسوا (۲۰۲۰)، در مطالعه خود با عنوان «مهاجرت جمعیت در زمینه امنیت اقتصادی و ثبات اجتماعی» هدف تجزیه و تحلیل را جریان مهاجرت در روسیه مدرن و شناسایی تهدیدهای احتمالی برای امنیت اقتصادی و ثبات اجتماعی مرتبط با مهاجرت جمعیت می‌دانند. در این مطالعه از رویکرد سیستماتیک، تجزیه و تحلیل جمعیت، تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای، تعمیم و تفسیر نتایج استفاده شده است. براساس آمار رسمی و تخمین‌های متخصص، تجزیه و تحلیل وضعیت در زمینه مهاجرت جمعیت در روسیه انجام شده است. جهت اصلی توزیع مجدد جمعیت مشخص شد، نیاز به تنظیم سیاست اقتصادی - اجتماعی در مناطقی که مهاجرت قابل توجهی دارند، اثبات شد. با توجه به مطالب بالا، در برخی مطالعات امنیت و امنیت اقتصادی مورد بحث قرار گرفته است. همچنین ثبات اقتصادی و اثرات و عوامل مؤثر بر آن بحث شده است. در مطالعه حاضر ارتباط بین امنیت و ثبات اقتصادی با استفاده از روش GARCH و روش و داده‌های سری زمانی ایران مورد بررسی قرار گرفته است. علیت گرنجر ارتباط علیتی بین این متغیر را بررسی می‌کند. از این رو، فرضیه‌های تحقیق عبارت‌اند از:

ثبات اقتصادی دارای علیت گرنجر بر امنیت اقتصادی در ایران است.

امنیت اقتصادی دارای علیت گرنجر بر ثبات اقتصادی در ایران است.

۲. روش تحقیق

هدف مطالعه، تحلیل ارتباط ثبات اقتصادی و امنیت اقتصادی در ایران با داده‌های سری زمانی است. پژوهش حاضر از لحاظ نوع داده‌های مورداستفاده و ماهیت موضوعی از انواع پژوهش‌های کمی بوده و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها (طرح پژوهش) همبستگی

است. این پژوهش براساس اطلاعات استخراج شده از بانک اطلاعات بانک مرکزی ایران است و قلمروی زمانی مورد استفاده در پژوهش از ابتدای سال ۱۳۵۷ تا پایان سال ۱۳۹۷ و به صورت سالانه است. جامعه آماری این تحقیق اقتصاد ایران است. در این مطالعه، با استفاده از یک روش ترکیبی شاخص امنیت اقتصادی ایران مبتنی بر دو شاخص تولید و سرمایه گذاری محاسبه می شود. شاخص ثبات اقتصادی نیز مبتنی بر مدل GARCH محاسبه می شود، از این رو، این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر نوع و روش پژوهش توصیفی همبستگی است. در این پژوهش، رابطه علیت بین دو متغیر با استفاده از علیت گرنجر بررسی می شود.

هدف این مطالعه، پیش بینی تغییرپذیری داده های سری های زمانی ثبات اقتصادی است. چنانچه تغییرپذیری در طول زمان پایدار باقی بماند، کار بسیار ساده خواهد بود، زیرا می توان تغییرپذیری های گذشته را از طریق محاسباتی مانند انحراف معیار و واریانس مشاهده و به درستی فرض کرد که مقادیر و محاسبات گذشته، برای آینده نیز قابل استفاده است، اما در متغیرهای مالی و اقتصادی، همیشه این گونه نیست، بلکه غالباً مشاهده می شود که نوسانات بزرگ در بازار، نوسانات بزرگ تری را به دنبال دارد؛ به عبارت دیگر، تغییرپذیری به صورت زنجیره ای دارای همبستگی است. ناهم واریانسی^۱ بدین معناست که تغییرپذیری در طول زمان پایدار نیست و هم واریانسی^۲ بدین معناست که تغییرپذیری در طول زمان پایدار است. اگر فرض هم واریانسی (پایدار ماندن تغییر در طول زمان) نقض شود، تعبیر و تفسیر نتایج، دقت لازم را نخواهد داشت؛ بنابراین، کنترل ناهم واریانسی در انجام تحقیقات مهم است. روش های آرچ^۳ (ناهم واریانسی شرطی خودرگرسیون) و گارچ^۴ (آرچ تعمیم یافته) برای تعیین تأثیر ناهم واریانسی بر سری های زمانی به کار می روند. به علاوه، کمک می کنند که نابرابری واریانس، اصلاح یا حذف شود و سری زمانی در آزمون های مبتنی بر فرض هم واریانسی به کار گرفته شود. از این رو، شاخص و متغیر ثبات اقتصادی نیز مبتنی بر مدل GARCH محاسبه می شود. متغیر دیگر مطالعه، شاخص ترکیبی امنیت اقتصادی است که

---

1. Heteroskedasticity

2. Homoskedasticity

3. Autoregressive Conditional Heteroskedasticity

4. Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity

براساس مطالعات صادقی و همکاران (۱۳۹۳) و عزنی و زانا (۱۳۹۸) براساس رویکرد فازی و ترکیبی از دو شاخص سرمایه‌گذاری و تولید ناخالص داخلی (رویکرد فازی مثلثی) به دست آمده است. در واقع، یعنی فازی‌سازی داده‌های ورودی، رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی (از توابع مثلثی با پنج حالت خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) برای هر یک از متغیرها استفاده شده است.

در این پژوهش هدف بررسی وجود یا نبود رابطه میان هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته است. برای بررسی این روابط از روش گارچ و علیت گرنجر و برای پردازش اطلاعات و تلخیص آنها از نرم‌افزار Eviews استفاده شده است. با استفاده از این نرم‌افزار و از طریق روش حداقل مربعات، ضریب رگرسیونی متغیرهای مستقل در مدل تخمین زده شده است. مخالف صفر بودن خطای یک ضریب رگرسیونی نشان‌دهنده وجود رابطه میان متغیر مستقل مربوطه و متغیر وابسته است. همچنین ضریب رگرسیونی نشان‌دهنده تغییر متغیر وابسته به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل مربوط به آن ضریب است. آماره دیگری که در کنار ضریب رگرسیونی گزارش می‌شود، خطاهای استاندارد شده^۱ است. این آماره، برآورد خطاهای استاندارد شده ضرایب برآورد شده است. خطاهای استاندارد شده قابلیت اعتماد به ضرایب رگرسیونی را نشان می‌دهد، به طوری که هر چه خطای استاندارد شده بیشتر باشد، اغتشاش بیشتری در برآورد ضرایب وجود دارد. در صورتی که خطاها دارای توزیع نرمال باشند، مقدار ضرایب رگرسیونی با احتمال ۹۵ درصد در فاصله $\pm \text{std. err } \hat{B}$ قرار می‌گیرد. برای بررسی مانایی متغیرها از روش دیکی فولر تعمیم یافته استفاده می‌شود. همچنین تمام فروض رگرسیون کلاسیک نیز مانند ناهمسانی واریانس، خودهمبستگی و هم خطی بررسی می‌شود.

پس از بررسی علیت گرنجر، به تبعیت از مطالعات پیشین، تجزیه و تحلیل رگرسیونی همچنین شامل متغیرهای کنترل استاندارد در تجزیه و تحلیل است. به طور خاص، در این تحقیق با توجه به ادبیات تحقیق، از لگاریتم طبیعی سرانه تولید ناخالص داخلی واقعی به قیمت ثابت، میزان باز بودن تجارت، تورم، شاخص نابرابری درآمدی، نرخ بیکاری، شاخص کنترل فساد و شاخص حکمرانی خوب استفاده می‌شود. براساس این، مدل نهایی تصریح شده به فرم ۱ است:

$$ES_t = a_0 + a_1 EStab^*_t + b_1 Controls_t + u_t \quad (1)$$

جایی که t دوره زمانی را نشان می‌دهد، متغیرهای کنترلی که در بالا معرفی شده‌اند در بردار $Controls$ گنجانده شده‌اند و u_t نشان‌دهنده عبارت جزء خطا است. داده‌های تحقیق از بانک مرکزی ایران و بانک جهانی گرفته شده است.

۳. نتایج تحقیق

در ابتدا آمار توصیفی متغیرهای تحقیق بررسی می‌شود.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	نماد	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
شاخص تورم	CPI	0.22	0.18	0.48	0.09	0.12	0.16	2.910
شاخص امنیت اقتصادی	ES	0.55	0.51	0.82	0.17	0.25	0.09	3.010
شاخص ثبات اقتصادی	EStab	0.1645	0.2654	0.49489	0.0965	0.07	2.85	2.298
ضریب جینی (شاخص نابرابری)	Gini	0.3839	0.4181	0.4618	0.3214	0.180	-4.03	2.940
نرخ بیکاری	Unem	0.141	0.128	0.156	0.101	0.09	0.08	2.841
شاخص باز بودن تجارت	Open	0.6602	0.5801	1.201	0.3894	0.152	5.09	3.091
شاخص حکمرانی خوب	GoodG	0.5332	0.56021	0.8227	0.012	0.191	-0.19	3.023
شاخص کنترل فساد	Corrupt	-0.66	-0.612	-0.190	-0.998	0.21	0.19	2.880

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج آمار توصیفی نشان می‌دهد که شاخص امنیت اقتصادی در محدوده ۰,۱۷ تا ۰,۸۲ در نوسان بوده و ضریب جینی نیز در محدوده ۰,۳۲ تا ۰,۴۶ نوسان داشته است. شاخص درجه باز بودن نیز بین ۰,۳۸ تا ۱,۲ تغییر کرده است. شاخص تورم نیز بین ۰,۰۹ تا ۰,۴۸ در کشور تغییر کرده است. پس از مروری بر آمار توصیفی متغیرهای تحقیق، در ادامه، متغیر ثبات اقتصادی با استفاده از روش گارچ محاسبه می‌شود. با توجه به ادبیات روش گارچ، متغیر ثبات اقتصادی، مبتنی بر داده‌های سرانه تولید ناخالص داخلی و گذشته این متغیر به صورت جدول (۲)، ارائه شده است.

جدول (۲): برآورد مدل‌های گارچ ثبات اقتصادی

آکاییک: ۱۵/۶۶ شوارتز: ۱۵/۷۷	$GARCH = C(3) + C(4)*RESID(-1)^2 + C(5)*GARCH(-1)$	الگوی اول
آکاییک: ۱۴/۴۷ شوارتز: ۱۴/۵۳	$GARCH = C(4) + C(5)*RESID(-1)^2 + C(6)*GARCH(-1)$	الگوی دوم
آکاییک: ۱۴/۲۱ شوارتز: ۱۴/۲۸	$GARCH = C(5) + C(6)*RESID(-1)^2 + C(7)*GARCH(-1)$	الگوی سوم

منبع: محاسبات تحقیق

همان‌طور که آماره‌های آکاییک و شوارتز مدل‌های گارچ متغیر ثبات اقتصادی در جدول نشان داده شده است، آماره‌ها در مدل گارچ اول حداکثرند، از این رو، $p=1$ برای محاسبه متغیر ثبات اقتصادی استفاده شده است. بعد از نوسان‌گیری اقدام به بررسی رابطه علیت گرنجر بین متغیرهای ثبات اقتصادی و امنیت اقتصادی شده است.

۳-۱. آزمون علیت گرنجر

فرضیه صفر و فرض مقابل در انجام این آزمون به صورت زیر در نظر گرفته شده است:

ثبات اقتصادی دارای علیت گرنجر بر امنیت اقتصادی نیست: H_0

ثبات اقتصادی دارای علیت گرنجر بر امنیت اقتصادی است: H_1

جدول (۳): آزمون علیت گرنجر

آماره F	احتمال	فرضیه صفر
۲/۴	۰/۰۴	علیت گرنجر از ثبات اقتصادی بر امنیت اقتصادی
۰/۴	۰/۱۳	علیت گرنجر از امنیت اقتصادی بر ثبات اقتصادی

منبع: یافته‌های تحقیق

با توجه به نتایج علیت گرنجر و معناداری احتمال آماره علیت گرنجر از ثبات اقتصادی بر امنیت اقتصادی، می توان گفت، ثبات اقتصادی عاملی تعیین کننده بر امنیت اقتصادی است. همچنین با توجه به غیرمعناداری احتمال آماره علیت گرنجر از امنیت اقتصادی بر ثبات اقتصادی، می توان گفت، امنیت اقتصادی دارای علیت گرنجر بر ثبات اقتصادی نیست. در ادامه، به برآورد الگو با استفاده از روش OLS و ورود متغیرهای کنترلی می پردازیم که نتایج به شرح زیر ارائه می شود.

۲-۳. بررسی مانایی متغیرها

در ابتدا به بررسی مانایی متغیرها اقدام شده است. در الگوی این تحقیق، داده های مورد استفاده به صورت سالیانه بوده و آنچه مهم است، برای این دسته داده ها، مانایی اهمیت بسزایی دارد، زیرا باور غالب برای این گونه داده ها، نامانایی آنهاست. از این رو، نخستین گام برای این گونه داده ها بررسی مانایی و نامانایی آنهاست.

جدول (۴): بررسی مانایی متغیرها

نتیجه	احتمال	آماره	متغیرها
I(0)	۰/۰۳	-۳/۰۵	ثبات اقتصادی
I(0)	۰/۰۰۹	-۳/۵۸	امنیت اقتصادی
I(1)	۰/۰۲	-۳/۲۲	تورم
I(1)	۰/۰۴	-۲/۹۰	ضریب جینی
I(0)	۰/۰۰۱	-۹/۵۱	بیکاری
I(1)	۰/۰۱	-۳/۵۳	شاخص کنترل فساد
I(1)	۰/۰۲	-۳/۹۰	درجه باز بودن تجاری
I(0)	۰/۰۰۱	-۴/۰۵	حکمرانی خوب

منبع: محاسبات تحقیق

آزمون ریشه واحد یکی از معمول ترین آزمون هایی است که امروزه برای تشخیص پایایی یک فرآیند سری زمانی مورد استفاده قرار می گیرد و نتایج مانایی به کمک روش

دیکی فولر تعمیم یافته نشان از مانایی تمام متغیرهای تحقیق در سطح یا با یک تفاضل دارد.

۳-۳. آزمون های مورد نیاز

۳-۳-۱. آزمون ناهمسانی واریانس باقی مانده ها

یکی از فروض کلاسیک مدل های رگرسیونی، همسانی واریانس باقی مانده هاست که از فرضیه های اساسی هر رابطه به شمار می آید. برای بررسی فرض ناهمسانی واریانس در این پژوهش، از آزمون وایت استفاده می شود. نتایج آزمون فرض عدم ناهمسانی واریانس در پیوست شماره یک، ارائه شده است. خلاصه نتایج حاصل از آزمون در جدول ارائه شده است. فرضیه صفر و فرض مقابل آن در این آزمون به صورت زیر تعریف می شود:

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{H}_0: \text{واریانس مقادیر خطا همسان هستند} \\ \text{H}_1: \text{واریانس مقادیر خطا همسان نیستند} \end{array} \right.$$

جدول (۵): نتایج آزمون ناهمسانی واریانس باقی مانده ها

نتیجه آزمون	آماره F	آماره Obs*R-squared	p-value	فرضیه صفر و مقابل
قبول فرض صفر (همسانی واریانس)	۰/۷۲	۰/۸۱	۰/۵۹	H ₀ : همسانی واریانس
				H ₁ : ناهمسانی واریانس

منبع: محاسبات تحقیق

در این آزمون فرض صفر بیان کننده وجود همسانی واریانس است و با توجه به اینکه مقدار احتمال آماره است و از سطح معناداری ۰/۰۵ بیشتر است، در نتیجه، فرض صفر پذیرفته شده حاکی از آن است که ناهمسانی واریانس وجود ندارد.

۳-۲. آزمون نبود خودهمبستگی باقیمانده‌ها

برای بررسی وجود خودهمبستگی بین مقادیر خطای مدل از آزمون بروش - گات فری^۱ استفاده شده است. فرضیه صفر و فرض مقابل در انجام این آزمون به صورت زیر در نظر گرفته شده است:

H_0 : نبود خودهمبستگی:

H_1 : وجود خودهمبستگی:

جدول (۶): آزمون نبود خودهمبستگی باقی مانده‌ها

نتیجه آزمون	آماره F	آماره Obs*R-squared	p-value	فرضیه صفر و مقابل
قبول فرض صفر (نبود خودهمبستگی)	۰/۹۳	۰/۱۸	۰/۹۱	H_0 : نبود خودهمبستگی
				H_1 : وجود خودهمبستگی

منبع: محاسبات تحقیق

با توجه به جدول خروجی این آزمون و ملاحظه مقدار احتمال مشاهده می شود که مقدار احتمال بزرگتر از سطح ۵ درصد شده است. از این رو، فرض صفر تأیید شده و وجود خودهمبستگی بین مقادیر خطا رد شده است. نبود هم خطی بین متغیرهای تحقیق نیز با استفاده از آزمون VIF انجام شده که حاکی از نبود هم خطی شدید بین متغیرهای تحقیق است. در نهایت، نتایج رگرسیون به صورت جدول (۷)، است.

جدول (۷): برآورد نتایج تخمین به روش OLS: متغیر وابسته امنیت اقتصادی

متغیرها	ضریب رگرسیون	انحراف استاندارد	آماره t	P> t احتمال
ثبات اقتصادی	0.694215	0.064400	10.77965	0.0001

1. BG Test

0.0000	-8.177814	0.047039	-0.384678	تورم
0.0000	-7.720430	0.053679	-0.414430	تغییرات ضریب جینی
0.0001	-9.362932	0.006254	-0.058565	بیکاری
0.0000	8.150278	0.001552	0.012657	تغییرات شاخص کنترل فساد
0.0001	7.789016	3.59E-05	0.000280	تغییرات درجه بازبودن تجاری
0.0005	3.519790	7.55E-05	0.000266	حکمرانی خوب
آماره دوربین واتسون: ۲/۰۱			آماره ضریب تشخیص: ۰/۸۹	

منبع: محاسبات تحقیق

لازم به یادآوری است که در این مطالعه به منظور استفاده از شاخص ثبات اقتصادی از متغیر تولید سرانه نوسان‌گیری شده و سپس، با استفاده از داده‌های حاصل از آن به برآورد الگوی تحقیق پرداخته شده که نتایج مطابق با جدول است و همان‌گونه که آماره ضریب تشخیص نشان می‌دهد، متغیرها قدرت توضیح‌دهندگی مدل را به میزان ۸۹ درصد دارند و آماره دوربین واتسون نشان از نبود خودهمبستگی است که البته، در آزمون‌های پیشین نیز به بررسی آزمون‌های وایت و بریوش گادفری به منظور بررسی عدم ناهمسانی واریانس و نبود خودهمبستگی پرداخته شده است.

نتایج رگرسیون نشان داد که اثر ثبات اقتصادی بر امنیت اقتصادی در ایران مثبت و معنادار و برابر ضریب ۰/۶۹ بوده و حاکی از این موضوع است که افزایش بی‌ثباتی‌های اقتصادی به کاهش امنیت اقتصادی در کشور منجر خواهد شد؛ به عبارت دیگر، افزایش نوسانات تولید به افزایش ریسک اقتصادی و کاهش سرمایه‌گذاری و تولید منجر خواهد شد. این نتایج منطبق بر ادبیات و نظریه‌های امنیت اقتصادی و مطالعات زنیوسکی (۲۰۱۹) و لپیاتوا و گرادوسوا (۲۰۲۰) است. همچنین نتایج متغیرهای کنترلی به شرح زیر ارائه شده است. یک درصد افزایش در تورم، ضریب جینی و نرخ بیکاری به ترتیب باعث ۰/۳۸، ۰/۴۱ و ۰/۰۵ کاهش در میزان شاخص امنیت اقتصادی شده است. یک درصد افزایش در متغیرهای کنترل فساد، درجه باز بودن تجاری و حکمرانی خوب به ترتیب باعث

۰/۰۱، ۰/۰۰۱ و ۰/۰۰۱ درصد افزایش در شاخص امنیت اقتصادی شده است که با توجه به احتمال کمتر از ۰/۰۵ متغیرها، همه متغیرها معنادار و نتایج منطبق بر تئوری (نظریه) دارند.

نتیجه گیری و پیشنهادها

با فقدان ثبات اقتصادی و آرامش خاطر، همه فعالیت اقتصادی به شکل دلخواه پیش نخواهند رفت و اهداف توسعه کشور با مشکلات جدی روبه‌رو خواهد شد. برقراری و حفظ ثبات اقتصادی بی‌شک به زمینه‌ها و ابزاری نیاز دارد که در راستای رسیدن به اهداف و آرمان‌های اقتصادی کشور، فراهم آوردن آنها جزء مسئولیت‌های مجموعه نظام، از دولت گرفته تا قوه مقننه و قضاییه است. موضوع ثبات اقتصادی از جمله مسائل اساسی و محوری کشور است که غفلت از آن موانع زیادی در مسیر پیشرفت اقتصادی به وجود می‌آورد، زیرا سرمایه‌گذار باید از پایان کار و فعالیتش مطمئن باشد و احساس کند قوانین مشخص، محکم و پایدار و همین‌طور وضعیت مناسب برای سودآور بودن فعالیت اقتصادی‌اش وجود دارد و گرنه سرمایه‌گذاری به سمتی سوق داده می‌شود که با فعالیت‌های سالم اقتصادی مغایرت خواهد داشت و با مسیر مطرح‌شده برای توسعه و پیشرفت کشور در تضاد خواهد بود. از سوی دیگر، امنیت اقتصادی می‌تواند هم عامل و هم معلول نوسانات اقتصادی باشد. از این‌رو، با توجه به اهمیت این موضوع در اقتصاد کشور، در این پژوهش رابطه علیت بین دو متغیر با استفاده از علیت گرنجر بررسی شد. با توجه به نتایج علیت گرنجر و معناداری احتمال آماره علیت گرنجر از ثبات اقتصادی بر امنیت اقتصادی، می‌توان گفت که ثبات اقتصادی عاملی تعیین‌کننده بر امنیت اقتصادی است. همچنین با توجه به غیرمعناداری احتمال آماره علیت گرنجر از امنیت اقتصادی بر ثبات اقتصادی، می‌توان گفت، امنیت اقتصادی دارای علیت گرنجر بر ثبات اقتصادی نیست. همچنین نتایج رگرسیون نشان داد که اثر ثبات اقتصادی بر امنیت اقتصادی در ایران مثبت و معنادار بوده و حاکی از این موضوع است که افزایش بی‌ثباتی‌های اقتصادی منجر به کاهش امنیت اقتصادی در کشور خواهد شد.

با توجه به نتایج رگرسیون که نشان داد اثر ثبات اقتصادی بر امنیت اقتصادی در ایران مثبت و معنادار است، مهم‌ترین پیشنهاد سیاستی این مطالعه برای افزایش امنیت اقتصادی ایران، سیاست‌های مبتنی بر کاهش نوسانات تولید و افزایش شفافیت و کاهش شوک‌های تولید است، زیرا افزایش بی‌ثباتی‌های اقتصادی به کاهش امنیت اقتصادی در کشور منجر خواهد شد؛ به عبارت دیگر، سیاست‌های مبتنی بر کاهش نوسانات تولید به کاهش ریسک اقتصادی و افزایش سرمایه‌گذاری و تولید و در نتیجه، افزایش امنیت اقتصادی منجر خواهد شد. با توجه به اثرات متغیرهای کنترلی، افزایش شاخص‌های کنترل فساد، حکمرانی خوب و حجم تجارت نیز توصیه می‌شود. همچنین برای افزایش امنیت اقتصادی، سیاست‌های مبتنی بر کاهش نرخ تورم، بیکاری و نابرابری درآمدی از دیگر توصیه‌های سیاستی این تحقیق است.

کتابنامه

- برگستر، ویلی (۱۳۷۸). دولت و رشد (علی حیاتی مترجم). تهران: برنامه و بودجه.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس، پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- خلیلیان اشکذری، محمدجمال (۱۳۹۵). ثبات اقتصادی کشور در گروی تحقق اقتصاد مقاومتی. *دوفصلنامه پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی*، ۲۷(۱۰۸)، ۱-۳۸.
- دهقان منشادی، محمد؛ و پوررحیم، پروین (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین بی‌ثباتی اقتصاد کلان و رشد اقتصادی در ایران. *فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، ۲۱(۶۷)، ۱۹۲-۱۷۱.
- رسولی، کریم و فرزین‌وش، اسدالله (۱۳۹۴). تبیین رابطه بین آزادی و امنیت اقتصادی با تشکیل سرمایه: شواهدی از کشورهای نوظهور و در حال توسعه، *فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی ایران*، ۴(۱۴)، ۲۶۳-۲۴۵.
- زارعشاهی، احمدعلی (۱۳۷۹). بی‌ثباتی سیاسی و امنیت اقتصادی و تأثیر آن بر عوامل تولید در ایران، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۳(۷)، ۲۲۲-۲۴۱.
- سلمانی بی‌شک، محمدرضا؛ شاهویردی دولت‌آباد، امیر؛ و باستان، فرانک (۱۳۹۳). بررسی اثرات درآمد مالیاتی و امنیت اقتصادی در ایران (رهیافت متقابل علیت در داده‌های سری زمانی). *فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی*، ۲(۷)، ۷۳-۹۰.
- صادقی عمروآبادی، بهروز و شهبازی، علی (۱۳۹۹). تحلیل رابطه غیرخطی فساد و امنیت اقتصادی در ایران، *دوفصلنامه مطالعات و سیاست‌های اقتصادی*، مقالات آماده انتشار.
- صادقی عمروآبادی، بهروز؛ گوگردچیان، احمد؛ شهبازی، نجف‌علی؛ و سیفی کفشگری، محسن (۱۳۹۳). اثرات امنیت اقتصادی بر توسعه گردشگری در ایران، *فصلنامه مطالعات و سیاست‌های اقتصادی (نامه مفید)*، ۱(۲)، ۱۴۲-۱۷۱.
- ماندل، رابرت (۱۳۷۷). چهره متغیر امنیت ملی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- محبوبی، قربانعلی؛ شهبازی، نجف‌علی؛ و بهروز صادقی عمروآبادی (۱۳۸۹). تحلیل آثار پول‌شویی بر امنیت اقتصادی. *فصلنامه آفاق امنیت*، ۳(۹)، ۵۸-۳۷.
- Adler, Emmanuel. (2005). 'Barry Buzan's use of Constructivism to reconstruct the English School: Not all the way down.' *Journal of International Studies* 34(1). As of 20 September 2019:

<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/03058298050340011701>

- Balana, B. B., Bizimana, J. C., Richardson, J. W., Lefore, N., Adimassu, Z., & Herbst, B. K. (2020). Economic and food security effects of small-scale irrigation technologies in Northern Ghana. *Water Resources and Economics*, 29, 100141.
- Baylis, John, Steve Smith & Patricia Owens. (2017). 'The Globalization of World Politics: An introduction to international relations.' Oxford University Press.
- Bilgin, Pinar. (2008). 'Critical Theory.' In *Security Studies: An Introduction*, Edited by Paul D. Williams. New York: Routledge.
- Brenner, M. H. (1980). Personal stability and economic security. *Readings in Labor Force Statistics*, 363.
- Buzan, Barry, Ole Waever & Jaap de Wilde. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers. As of 29 October 2019: https://www.rienner.com/title/Security_A_New_Framework_for_Analysis
- C.A.S.E Collective. (2006). 'Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifesto.' As of 20 September 2019: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0967010606073085>
- Carr, Edward Hallett. (1940). *The Twenty Years' Crisis: 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations*. London: Macmillan and Co., Limited.
- Celikpala, M. (2010). Escalating rivalries and diverging interests: prospects for stability and security in the Black Sea region. *Southeast European and Black Sea Studies*, 10(3), 287-302.
- Dimitrov, T. (2000). The fundamentals of Economic Stability and Security in Central and Eastern Europe. *ECONOMIC DEVELOPMENTS AND REFORMS IN COOPERATION PARTNER COUNTRIES: THE LINK BETWEEN ECONOMICS, SECURITY AND STABILITY*, 257.
- Elman, Colin. (2008). 'Realism.' In *Security Studies: An Introduction*, edited by Paul D. Williams. New York: Routledge.
- Fierke, K.M. (2017). 'Critical Theory, Security, and Emancipation.' *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. doi: 10.1093/acrefore/9780190846626.013.138
- Gerasimuk, T. (2012). THE FUNDAMENTALS OF ECONOMIC STABILITY AND SECURITY IN UKRAINE.
- Gill, Stephen and David, Law, (1988). *The Global Economy: Perspectives, Problems and Policies*, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, , Ch.1.
- Gusev, Y., Polovova, T., & Karnaukh, I. (2016). Strategic focus as a tool to ensure economic stability and security of nonfinancial corporations as

- socio-economic systems in modern Russian economy. *Journal of Applied Economic Sciences*, 11(5), 7-15.
- Hama, Hawre. 2017. 'State Security, Societal Security, and Human Security.' *Jadavpur Journal of International Relations* 21(1). As of 20 September 2019: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0973598417706591>
- Karacasulu, Nilüfer and Elif Uzgören. 2007. 'Explaining Social Constructivist contributions to security studies.' *Perceptions*. As of 20 September 2019: <http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/02/KaracasuluUzgoren.pdf>
- Leonard, B. (Ed.). (2009). *Measuring stability and security in Iraq*. DIANE Publishing.
- Lipatova, L. N., & Gradusova, V. N. (2020). Population Migration in the Context of Economic Security and Social Stability. *Administrative Consulting*, (1), 56-72.
- Marc, A., Verjee, N., & Mogaka, S. (2015). *The challenge of stability and security in West Africa*. The World Bank.
- May, Christopher. (2008). 'Strange fruit: Susan Strange's theory of structural power in the international political economy.' *Global Society* 10(2). As of 20 September 2019: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13600829608443105?journalCode=cgsj20>;
- McDonald, Matt. (2008). 'Constructivism.' In *Security Studies: An Introduction*, edited by Paul D. Williams. New York: Routledge.
- Merriam, I. C. (1956). Social Security Programs and Economic Stability. In *Policies to Combat Depression* (pp. 205-236). NBER.
- Miller, Jon. 2014. 'Hugo Grotius.' *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. As of 12 February 2019: <https://plato.stanford.edu/entries/grotius/>
- Navari, Cornelia. (2008). 'Liberalism.' In *Security Studies: An Introduction*, edited by Paul D. Williams. New York: Routledge.
- Olivares, Miguel. (2018). 'Has critical security studies run out of steam?' University of Westminster. As of 20 September 2019: <https://www.e-ir.info/2018/05/02/has-critical-security-studies-run-out-of-steam/>
- Owen, John M. 1994. 'How liberalism produces democratic peace.' *International Security* 19(2): 87-125.
- Romaniuk, Scott. (2018). 'Copenhagen School.' In *The SAGE Encyclopedia of Surveillance, Security, and Privacy*, edited by Bruce A. Arrigo. Thousand Oaks: Sage Publications. As of 20 September 2019: https://www.researchgate.net/publication/328232795_Copenhagen_School
- Sherraden, M. S., & Ansong, D. (2016). Financial literacy to financial capability: Building financial stability and security. In *International handbook of financial literacy* (pp. 83-96). Springer, Singapore.

- Singh, Ningthoujam Koiremba & William Nunes. (2016). 'Nontraditional Security: Redefining Statecentric Outlook.' 20(1): 102–24. doi:10.1177/0973598416658805
- Strange, Susan. (1970). 'International Economics and International Relations: A Case of Mutual Neglect.' *International Affairs* 46 (2). As of 20 September 2019: <https://academic.oup.com/ia/article-abstract/46/2/304/2668342?redirectedFrom=fulltext>
- Thomson, G. G. (1975). Stability and Security in the Region after ANZUK. *Southeast Asian Affairs*, 151-159.
- van Apeldoorn, Bastiaan and Laura Horn. (2018). 'Critical Political Economy.' KFG Working Paper 87. As of 20 September 2019: https://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transforeurope/publications/working_paper/wp/wp87/WP_87_Apeldoorn_Horn_Web.pdf
- Walt, Stephen. (1991). 'The renaissance of security studies.' *International Studies Quarterly* 35(2): 211–39.
- Zeniewski, Peter. (2019). 'Commentary: A long-term view of natural gas security in the European Union.' International Energy Agency, 19 March. As of 16 May 2019: <https://www.iea.org/newsroom/news/2019/march/a-long-term-view-of-natural-gas-security-inthe-european-union.html>
- Zukrowska, K. (1999). The link between economics, stability and security in a transforming economy. In *NATO Economic Colloquium* (pp. 269-283).
- Uktamov, H. F. (2020). Problems of Evaluation and Procuring Economic Security At Enterprises. *Asian Journal of Technology & Management Research*, 10(01).
- Смоляков, А. Н. (2014). Risks to economic stability and security of the issuers of virtual currency. In *The Fourth International Conference on Economic Sciences* (p. 233).